

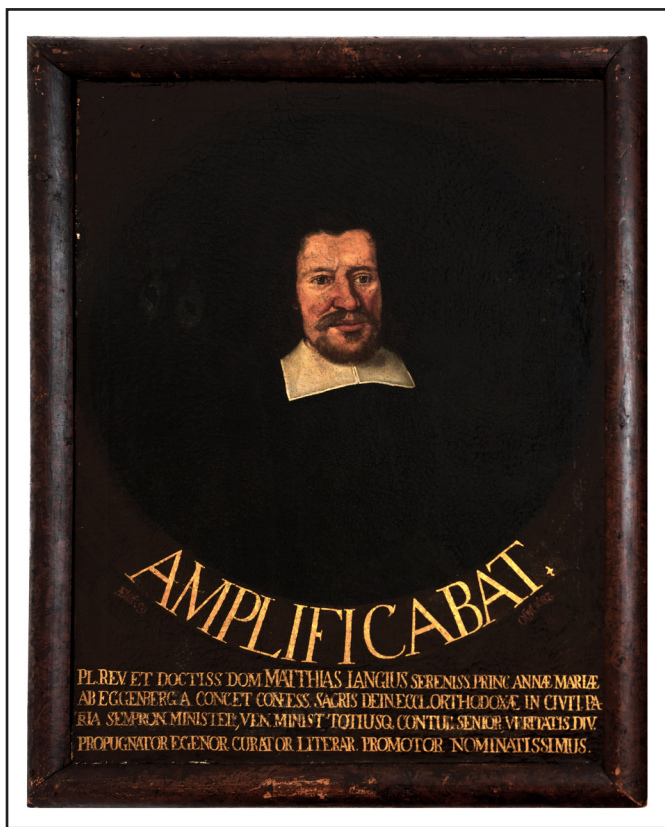
Krisch András

A Soproni Evangélikus Egyházközség Könyvtárának rövid története¹

Sopronban, mint korai reformációs központban, nagyon hamar megjelentek a protestáns szellemű könyvek. II. Lajos egy inkvizíciós vizsgálatot követően, 1524-ben eretnek könyveket égetetett a Fő téren. Néhány évtized múlva a városi lakosság nagy része és a városvezetés is áttért az új hitre. A soproni evangélikusoknak nem a semmiből kellett könyvtárat alapítaniuk, mivel az evangélikus bibliotéka egyik legnagyobb értéke, hogy a középkori plébániai gyűjtemények világi és egyházi anyagából szervesen továbbfejlődött egyházi és polgári könyvtár. Ez a gyűjtemény folyamatosan gyarapodott, többek között Németországból a tanulmányaik után visszatért lelkészek, tanárok, diákok adományai-ból.²

A 17. század közepén a gyülekezet kialakította könyvtára szervezett kereteit. Ennek bizonyítéka a Soproni Evangélikus Múzeum kiállításában látható festményhármás. Az első képen Zuana Péter polgármester (1651–1653, 1657–1663) portréja látható *Inchoabat*, vagyis alapította felirattal, hiszen az ő anyagi és erkölcsi támogatásával jött létre a gyülekezet könyvtárának szervezett formája. Az ellenreformáció viharos éveiben nagy szükség volt egy lelkészre, aki ezt a könyvtárat egyben tartsa, tovább fejlessze. Ő volt Lang Mátyás (1622–1682), akinek festményén az *Amplificabat*, vagyis fejlesztette felirat olvasható. Különös lehet, hogy egy protestáns gyülekezet megfestette I. Lipót uralkodót, de ennek oka, hogy a könyvtár megszervezése, fejlesztése az ő uralkodása alatt történt, „hoc imperante”.³

Lang Mátyás aktívan részt vett a saját és a gyülekezeti könyvtár gyarapításában. Lichtenauer Katalint halálos ágyán rábeszélte, hogy egy jelentősebb összeget hagyjon olyan könyvek vásárlására, amiket egy lelkész saját fizetéséből nem engedhetne meg magának. A kapott 500 aranyból Lang az 1644-ben megjelentetett *Concilia* (Zsinatok) című 38 kötetes munkát vásárolta meg. 1682-es halála után teljes könyvtárát a gyülekezetre hagyta.⁴

Lang Máttyás portréja

Lang Máttyás felesége, Rosina Paumgartner 1669-ben 30 Ft-ot hagyományozott a könyvtárra. Az ebből az összegből vásárolt könyvekben olvasható a könyvtár neve: „Bibliotheca Evangelicae Semproniensum Ecclesiae”.⁵

Támogatások külföldről is érkeztek, így például a Szent Mihály templomban tárolt gyülekezeti könyvtár átalakítására 1666-ban Rothenburg ob der Tauber bajorországi városka 10 rajnai tallért küldött. Ott szolgált ugyanis 100 évvel korábban Simon Gerengel lelkész, aki 1565-ben megalapította a soproni gyülekezetet. A pénzből megnagyobbították az ablakokat a jobb fényellátás érdekében, rácsok felhelyezésével pedig gondoskodtak az értékes könyvek védelméről.⁶

Az ellenreformáció során a gyülekezet kiemelt figyelmet szentelt könyvtárának. Az 1674-es templomelvételek után a könyveket magánházakba, illetve az Eggenberg-házba szállították, ahol királyi engedéllyel tartottak istentiszteleteket. A bécsi protestáns követek támogatásának is köszönhetően felépült a fa imaház, ami az 1676-os nagy városi tűzvészben megsemmisült. Andreas Pichler sekrestyésnek viszont sikerült az utolsó pillanatban a már tűzet fogott és több oldalon megégett, 1610-es wittenbergi bibliát a templomból kimentenie. Nemcsak a templom épült újjá hamarosan, hanem 1708-ban egy külön helyiséget hoztak létre a könyvek számára a paplakban.⁷

A könyvtár pecsétje

Itt szeretnék egy rövid megjegyzést tenni az „égett bibliával” kapcsolatban. Az Evangélikus Életben megjelent könyvtártörténeti összefoglalót a Magyarországi Evangélikus Egyház megosztotta a Facebookon. A nyitóoldalán az égett biblia fotója volt látható. Ez azonnal kapott egy negatív hozzászólást, mely szerint: „Nem jó hírverés egy rongyos, ázott, penészes, égett Szentírással hírverést csinálni egy keresztyén könyvtárnak.”, továbbá: „Az evangélikus értékeinket érdemes ügyesebben ismertebbé tenni, kérjenek szakértő segítséget az Országos Egyházon belül.” Nehéz egy ilyen kommente higgadtan válaszolni, érdemes egyet aludni rá. A kommentelő valószínűleg a cikket csak felületesen olvasta el, hiszen minden könyvtár vagy egyház büszke lehet egy olyan kötetre, amit a templomszolga élete kockáztatásával ment meg, még ha égetten is. Ez a könyvmentés nagyon szép példája annak, hogy eleink számára mennyire fontos volt Isten ígéje. Téves az a megállapítás is, hogy könyvtárunknak akár egyetlen kötete is penészes lenne. A cikk feltöltése a közösségi oldalra a könyvtár népszerűsítését, ismertségét igyekezett szolgálni, ugyanakkor ez az eset arra is jó példa, hogy ez mennyire eltérhet a posztoló szándéktól.

Nagy változást jelentett a gyülekezeti könyvtár számára, hogy 1825-ben elkészült a soproni egyházközség által fenntartott líceum új épületszárnya (az iskola 1853-ban került a Dunántúli Egyházkerület fennhatósága alá), ami új és hosszú távú tárolási lehetőséget jelentett a könyveknek. A konvent határozata alapján 1825. december 26-án egyesítették a gyülekezeti könyvtárat és a líceumi könyvtárat. A cél az volt, hogy a tanuló ifjúság és a tanárok számára is egy jól felszerelt, könnyen hozzáférhető könyvtárat hozzanak létre. A könyvtárállomány ekkor 10.750 kötetet tett ki. Nem minden könyvet adott át a gyülekezet az iskolának, hanem azok egy részét saját használatra megtartotta.⁸

A megégett, de megmenekített biblia

Újabb nagyobb változás az egyesített könyvtár életében a II. világháború után következett be. A teológiai tárgyú könyvek visszaadására az iskolákat államosító törvényt követően 1950. június 19-én került sor, ahogy ez a presbiteri jegyzőkönyvben olvasható: „a volt líceumi nagykönyvtár teológiai része visszakerült a gyülekezet tulajdonába.”⁹ A könyvtári állomány szétválasztásánál és a kötetek szállításánál felbecsülhetetlen értékű szakszerű munkát végzett Pröhle Jenő, a líceum akkori igazgatója. Az új gyülekezeti könyvtár számára nagy elismerés volt, hogy a Kulturális Minisztérium, az Országos Széchényi Könyvtár javaslatára, 1974. november 11-én a könyvtárat muzeális értékű, védett gyűjteménnyé nyilvánította.¹⁰

A soproni evangélikus gyűjteményeknek, így benne a könyvtárnak, 2015 óta az evangélikus gyülekezeti ház ad otthont, ahol a fenntartó gyülekezet saját és pályázati forrásokból több jelentős fejlesztést hajtott végre. Ezeknek köszönhetően a könyvtári állomány szakszerű tárolása, kezelése biztosított. Jelenleg az állomány körülbelül 6000 kötetet tesz ki, köztük 27 ősnymtatvánnyal és több mint 300 bibliával. A könyvtár legrégebbi kötete egy kézirat veronai Biblia 1394-ből.

A soproni evangélikusság mindig is igyekezett kincseit megőrizni, ápolni és gyarapítani. Jelenlegi feladatunk ezeket az értékeket megmutatni és bemutatni, hisz a múltból táplálkozva, azt megismerve tudjuk a mátt megélni. A hitoktatás során a fiatalok megismerhetik a gyülekezet múltját, a hagyományokat, és remélhetőleg hatni tudunk identitásuk kialakulására, amit a későbbiekben tovább is tudnak adni. A gyűjtemény természetesen nemcsak a gyülekezet felé, hanem mindenki számára nyitott. Rendezvényeinken jó látni, milyen sok gyerek és felnőtt nézi csodálkozva a már említett megégett bibliát vagy tekint rá a könyvtár, a múzeum vagy a levéltár egy-egy értékes könyvére, iratára, műtárgyára. Nagy öröm számunkra, amikor bemutatathatjuk, hogy a gyülekezet és Sopron története

mennyire összefonódott, valamint hogy a jelentős evangélikus személyek mennyire meghatározták a város történetét.

A képek forrása: Soproni Evangélikus Egyházközség Gyűjteményei

Jegyzetek

1. Jelen írás az Egyházi Könyvtárak Egyesülése (EKE) Habent sua fata libelli III. című szakmai napján, az MTA Könyvtári és Információs Központban 2019. május 8-án elhangzott *Félévezred kincsei. A Soproni Evangélikus Könyvtár története* című előadás szerkesztett, jegyzetelt változata, melyhez az alábbi cikk szolgált alapul: Krisch András: *Fél évezred kincsei. Történelemről mesélő gyülekezeti könyvtár Sopronban* = Evangélikus Élet, 84. évf. 2019. 1–2. sz. 24–25. p. A cikk online is elérhető: <https://www.evangelikus.hu/node/19392?language=fi> (2019.07.20.)
2. A soproni evangélikus gyülekezet történetének összefoglalása: Krisch András – Tóthné Szlavkovszky Mariann: *A soproni evangélikus gyülekezet évszázadai*. Kiállítási katalógus. Sopron, Soproni Evangélikus Egyházközség Gyűjteményei, 2017. 110. p.
3. Grüll Tibor: *A soproni evangélikus könyvtárak rövid története* = Diakonia – Evangélikus Szemle 15. évf. 1993. 2. sz. 59. p.
4. Friedrich Károly: *Celeberrimae collectiones Sopronienses* (A soproni evangélikus gyülekezet gyűjteményei) = Soproni Szemle, 44. évf. 1990. 2. sz. 105. p. Online változat: https://epa.oszk.hu/01900/01977/00168/pdf/EPA01977_Soproni_Szemle_1990-xliv-2.pdf (2019.07.20.)
5. Friedrich: i. m. 106. p.
6. Grüll: i. m. 60. p.
7. Grüll: i. m. 61. p.
8. Friedrich: i. m. 108. p.
9. Soproni Evangélikus Levéltár (SEL), I.1.i. Jegyzőkönyv a soproni evang. egyházközség egyháztanácsának 1951. nov. 5-én tartott üléséről 39. pont.
10. Friedrich: i. m. 111. p. ; SEL, Gyűjteményi iratok, Könyvtári jelentés 1974. 24/1974.

Soproni
Evangélikus
Gyűjtemények